

Safleoedd Treftadaeth y Byd yng Nghymru |

Beth yw Safleoedd Treftadaeth y Byd?

Mae Safleoedd Treftadaeth y Byd yn lleoedd o Werth Cyffredinol Eithriadol i'r ddynoliaeth gyfan. Mae hyn yn golygu bod eu harwyddocâd diwylliannol a/neu naturiol mor eithriadol fel bod ganddo bwysigrwydd arbennig i bobl ym mhobman, nawr ac yn y dyfodol.

Nid Safleoedd Treftadaeth y Byd yw'r enghreifftiau gorau o'u math yn unig; Maent yn safleoedd, henebion a thirweddau sy'n dweud rhywbeth sylfaenol am ddynoliaeth, o ble rydyn ni wedi dod a'r byd rydyn ni'n byw ynddo. Mae'r broses ddethol yn drylwyr ac yn heriol i sicrhau bod Safleoedd Treftadaeth y Byd yn gasgliad unigryw o arwyddocâd rhyngwladol.

Nid oes cydnabyddiaeth uwch o werth treftadaeth na statws Safle Treftadaeth y Byd. Mae hyn yn golygu bod gennym gyfrifoldeb i warchod, gwarchod a chyflwyno ein Safleoedd Treftadaeth y Byd ar gyfer cenedlaethau'r dyfodol.

Mae pedwar Safle Treftadaeth y Byd yng Nghymru:

- Cestyll a Muriau Tref y Brenin Edward yng Ngwynedd.
- Tirwedd Ddiwydiannol Blaenafon.
- Dyfrbont a Chamlas Pontcysyllte.
- Tirwedd Llechi Gogledd Orllewin Cymru.

Cyf: [https://cadw.llyw.cymru/cyngor-a-chymorth/asedau-hanesyddol/ardaloedd-cadwraeth/asedau-hanesyddol-eraill/safleoedd-1?](https://cadw.llyw.cymru/cyngor-a-chymorth/asedau-hanesyddol/ardaloedd-cadwraeth/asedau-hanesyddol-eraill/safleoedd-1?_gl=1*fr36mk*_ga*MTMyODg4ODM3OS4xNzA4NDQzOTcw*_ga_B2BCVKM874*MTcxMTM2NjM0MS42LjAuMTcxMTM2NjM0MS42MC4wLjA.#section-cyflwyniad)
_gl=1*fr36mk*_ga*MTMyODg4ODM3OS4xNzA4NDQzOTcw*_ga_B2BCVKM874*MTcxMTM2NjM0MS42LjAuMTcxMTM2NjM0MS42MC4wLjA.#section-cyflwyniad

Cestyll a Muriau Tref y Brenin Edward yng Ngwynedd

Biwmares, Caernarfon, Conwy a Harlech oedd y cestyll gorau a adeiladwyd gan y Brenin Edward I yng Nghymru. Yng Nghaernarfon a Chonwy, adeiladwyd trefi newydd o fewn muriau enfawr ar yr un pryd â'r cestyll.

Pedwar castell Biwmares, Conwy, Caernarfon, Harlech a'r trefi caerog yng Nghonwy a Chaernarfon yng Ngwynedd, Gogledd Cymru, yw'r enghreifftiau gorau o bensaerniaeth filwrol o ddiwedd y 13eg ganrif a dechrau'r 14eg ganrif yn Ewrop.

Mae cestyll Biwmares a Harlech yn gyflawniadau artistig unigryw ar gyfer y ffordd y maent yn cyfuno strwythurau wal ddwbl nodweddiadol o'r 13eg ganrif â chynllun canolog, ac ar gyfer harddwch eu cyfrannau a'u gwaith maen.

Dechreuwyd ac fe'u cwblhawyd yn sylweddol rhwng 1283 a 1330. Y canlyniad, yn unigol ac ar y cyd, yw'r enghraifft orau sydd wedi goroesi o bensaerniaeth filwrol ddiwedd y drydedd ganrif ar ddeg yn Ewrop.

Tirwedd Ddiwydiannol Blaenafon

Mae tirwedd Blaenafon, ym mhen uchaf dyffryn Avon Llwyd yn Ne Cymru, yn dyst eithriadol i bwysigrwydd rhyngwladol yr ardal o ran gwneud haearn a chloddio glo ar ddiwedd y 18fed ganrif a dechrau'r 19eg ganrif. Datblygiad cyfochrog y diwydiannau hyn oedd un o brif rymoedd deinamig y Chwyldro Diwydiannol.

Mae safleoedd mawr Cadw Gwaith Haearn Blaenafon a Phwll Mawr, ynghyd â thirwedd adfeiliedig eithriadol ecsbloetio mwynau, gweithgynhyrchu, trafniadaeth ac anheddiad sy'n eu hamgylchynu, yn rhoi darlun hynod gynhwysfawr o holl elfennau hanfodol y broses ddiwydiannu: pyllau glo a mwynau, chwareli, system reilffordd gyntefig a chamlas, ffwrneisi, cartrefi gweithwyr, a seilwaith cymdeithasol y gymuned ddiwydiannol gynnar. Mae'r ardal yn adlewyrchu amlygrwydd De Cymru wrth gynhyrchu haearn, dur a glo yn y 19eg ganrif.

Olion ffwrneisi diwedd y 18fed ganrif, ynghyd â ffwrneisi o ddiwedd y 19eg ganrif, yw'r cyflwr gorau o'i chyfnod yn y Deyrnas Unedig. Wrth ymyl y ffwrneisi, gellir gweld dau o'r tai castio gwreiddiol o hyd. Gellir gweld olion tai gwreiddiol y gweithwyr a ddarparwyd ar y safle o gwmpas gwaelod gwreiddiol y simnai enfawr i'r tŷ injan chwythu, ac mae'r pileri haearn bwrw a'r cromfachau a oedd yn cario pibellau chwyth i'r ffwrneisi yn dal i oroesi. Mae tŵr cydbwysio dŵr eiconig 1839 yn enghraifft wych o dechnoleg lifft yn defnyddio dŵr i wrthbwysio llwythi.

Mae tirwedd Blaenafon yn adlewyrchu ffyrdd y cafwyd yr holl ddeunyddiau crai sy'n angenrheidiol ar gyfer gwneud haearn. Mae'r dirwedd yn cynnwys glo, mwyn haearn, gweithfeydd tân a chalchfaen a systemau trafniadaeth gan gynnwys rheilffordd haearn cyntefig, gan arwain at y gamlas a thraciau rheilffordd ager diweddarach a ddefnyddiwyd i fewnforio ac allforio deunyddiau.

Dyfrbont a Chamlas Pontcysyllte

Wedi'i lleoli yng ngogledd-ddwyrain Cymru, mae Traphont a Chamlas Pontcysyllte 18 cilomedr o hyd yn gamp o beirianeg sifil y Chwyldro Diwydiannol, a gwblhawyd ym mlynnyddoedd cynnar y 19eg ganrif. Gan gwmpasu lleoliad daearyddol anodd, roedd angen datrysiadau peirianeg sifil sylweddol a beiddgar ar adeiladu'r gamlas.

Mae'r draphont ddŵr yn gampwaith arloesol o bensaernïaeth beirianeg a metel anferthol, a luniwyd gan y peiriannydd sifil enwog Thomas Telford. Roedd y defnydd o haearn bwrw a gyr yn y draphont ddŵr yn galluogi adeiladu bwâu a oedd yn ysgafn ac yn gryf, gan gynhyrchu effaith gyffredinol sy'n enfawr ac yn gain. Mae'r eiddo wedi'i arysgrifio fel campwaith o athrylith greadigol, ac fel synthesis rhyfeddol o arbenigedd a gafwyd eisoes yn Ewrop ac yn cael ei gydnabod fel ensemble arloesol a ysbrydolodd lawer o brosiectau ledled y byd.

Mae Camlas Pontcysyllte yn enghraifft ryfeddol o adeiladu dyfrffordd wedi'i beiriannu gan bobl mewn amgylchedd daearyddol anodd. Mae Traphont Ddŵr a Chamlas Pontcysyllte yn enghreifftiau cynnar a rhagorol o'r datblygiadau arloesol a ddaeth yn sgil y Chwyldro Diwydiannol ym Mhrydain, lle gwnaethant ddatblygiad pendant mewn galluoedd trafniadaeth yn bosibl.

Tirwedd Llechi Gogledd Orllewin Cymru

Mae Tirwedd Llechi Gogledd-orllewin Cymru yn dangos y trawsnewidiad a ddaeth yn sgil chwarela a mwyngloddio llechi diwydiannol yn amgylchedd gwledig traddodiadol mynyddoedd a dyffrynnoedd masif yr Wyddfa. Roedd y diriogaeth, a oedd yn ymestyn o gopa mynydd i arfordir y môr, yn cyflwyno cyfleoedd a chyfyngiadau a ddefnyddiwyd ac a heriwyd gan y prosesau diwydiannol ar raddfa fawr a gynhaliwyd gan dirfeddianwyr a buddsoddwyr cyfalaf, a ail-luniodd y dirwedd amaethyddol yn ganolfan ddiwydiannol ar gyfer cynhyrchu llechi yn ystod y Chwyldro Diwydiannol (1780-1914).

Mae'r eiddo cyfresol yn cynnwys chwe chydran pob un yn cwmpasu chwareli a mwyngloddiau creiriol, safleoedd archeolegol sy'n gysylltiedig â phrosesu diwydiannol llechi, aneddiadau hanesyddol, yn byw ac yn greiriol, gerddi hanesyddol a thai gwledig crand, porthladdoedd, harbyrau a chei, a systemau rheilffordd a ffyrdd sy'n dangos cysylltiadau swyddogaethol a chymdeithasol tirwedd ddiwydiannol llechi creiriol. Roedd yr eiddo yn arwyddocaol yn rhyngwladol nid yn unig ar gyfer allforio llechi, ond hefyd ar gyfer allforio technoleg a gweithwyr medrus o'r 1780au i ddechrau'r 20fed ganrif. Roedd yn chwarae rhan flaenllaw yn y maes ac yn ffurfio model ar gyfer chwareli llechi eraill mewn gwahanol rannau o'r byd. Mae'n cynnig enghraifft bwysig a rhyfeddol o gyfnewid deunyddiau, technoleg a gwerthoedd dynol.

Early Years Wales Blynyddoedd Cynnar Cymru

For more resources please visit:

<https://www.earlyyears.wales/en/welsh-language-support>

Am fwy o adnoddau ewch i:

<https://www.earlyyears.wales/cy/hwb-adnoddau>